

แนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน

Guidelines for Creating the Religious Heirs of the Phrapariyatthamma School

Group Department of General Education, Nan Province

¹พระครูสถาพรธีรภิกขุ (กุกีเกียรติ คำมงคล) และ ²โสภณ บัวจันทร์

¹Phrakhrusathaphonteerakit (Kukiad Khammongkon) and ²Sopon Buachan

^{1,2}วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2}Nakhon Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

¹Corresponding Author's Email: khammongkon10@gmail.com

Received: August 21, 2024; **Revised:** December 11, 2024; **Accepted:** December 17, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านสภาพและปัญหาการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน ผู้เรียนเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา มีความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ ขาดความมั่นคง และความก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพ ขาดขวัญและกำลังใจ ไม่ได้รับสวัสดิการและการส่งเสริมที่เหมาะสม ระบบการบริหารและการพัฒนาบุคลากรยังไม่เป็นระบบ และไม่มีทิศทางในการจัดการที่ชัดเจน อีกทั้งงบประมาณไม่เพียงพอ ไม่สอดคล้อง ไม่เหมาะสมกับภาระงาน และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน มีสื่อวัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ ไม่เพียงพอและไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษา และการจัดการศึกษายังไม่มีความทันสมัยระบบฐานข้อมูลยังไม่มีประสิทธิภาพ 2) แนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน ด้านวิชาการ ต้องพัฒนา 2 ระดับคือ 1) การพัฒนาการเรียนรู้อยู่ โดยเพิ่มเติมทักษะวิชาการเข้าไป และ 2) การดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนให้มีความสุขตามอัตภาพ นักเรียนต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านงบประมาณ ควรมีงบประมาณจากหลากหลายช่องทางทั้งจากงบประมาณอุดหนุนการศึกษา และแหล่งอื่นๆ ด้านบุคลากร ตั้งแต่ระดับบริหารลงมาจนถึงระดับปฏิบัติการควรจะต้องพัฒนาตนเอง 2 ประการสำคัญ คือ การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยตนเอง ด้านการบริหารจัดการ ควรมีโครงสร้างการบริหารจัดการ

ที่เป็นระบบและพัฒนาโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน และควรมีวัสดุอุปกรณ์ หลักสูตร เทคโนโลยี และสื่อการสอน ที่มีความพอเพียงต่อการบริการทางการศึกษาแก่ผู้เรียน

คำสำคัญ: ศาสนทายาท; โรงเรียนพระปริยัติธรรม; แผนกสามัญศึกษา

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the problems and obstacles in creating religious heirs in the Phrapariyattithamma Secondary School Group in Nan Province and 2) to propose guidelines for creating religious heirs in the Phrapariyattithamma Secondary School Group in Nan Province. It is qualitative research obtaining data by means of documentation and interviewing 17 key informants. This research used in-depth interviews to collect data and analyzed data using content descriptions. The results showed that: 1) For the conditions and problems in creating religious heirs in the Phrapariyattithamma Secondary School Group in Nan Province, it is found that the students lacked educational opportunities. There are social and economic differences. Teachers lack stability, professional advancement, morale and encouragement. They do not receive appropriate welfare and support. The personnel management and development system is not yet systematic. And there is no clear direction in management. In addition, the budget is insufficient, inconsistent, and inappropriate with the workloads and format of teaching and learning. There are insufficient media, equipment, buildings, and locations that are not conducive to organizing education. And educational management is out of date, and the database system is not yet efficient. 2) Regarding the guidelines for creating religious heirs in the Phrapariyattithamma Secondary School Group in Nan Province, academics must be developed at 2 levels: 1) learning development by adding academic skills, and 2) taking care of the living of students and their quality of life. In terms of budget, there should be budgets from various channels, including educational subsidies and other sources. For the personnel, from the management level down to the operational level, there should be personnel developments in 2 significant ways: pursuing higher educational degrees, and developing knowledge and skills to perform duties. For management, there should be a systematic management structure and developing the school as a learning center for the community. And there should be sufficient equipments, curriculum, technology and teaching materials to provide educational services to learners.

Keywords: the Religious Heirs; Phrapariyattithamma Secondary School; General Education

บทนำ

การศึกษาได้รับการยอมรับและให้ความสำคัญว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถูกดำเนินการโดยสถาบันและองค์กรต่าง ๆ ด้วยแนวทางที่แตกต่างกัน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2548) การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นการสร้างรากฐานอันมั่นคงต่อการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา พระภิกษุสามเณรที่เข้าศึกษาได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ทรงภูมิธรรม เป็นผู้นำทางปัญญา การจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรในไทยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้บวชเรียนได้ฝึกหัดความเรียบร้อยทางกายและวาจา อบรมจิตใจให้เป็นสมาธิ และอบรมปัญญาให้รู้แจ้งหลักพุทธธรรม (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ และพระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, 2542)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นระบบการศึกษาที่รัฐจัดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของ คณะสงฆ์ เพื่อตั้งโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่ยังไม่สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย ศึกษาทั้งวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ควบคู่ไปกับวิชาสามัญตาม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ผ่านความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม โดยสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ออกใบอนุญาตแก่เจ้าอาวาสวัดที่ขอจัดตั้งโรงเรียน มีเจ้าอาวาสวัดหรือ พระภิกษุที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นผู้จัดการ และเป็นผู้คัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ใน ประกาศคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษารูปหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน (คณะทำงานยกร่างแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, 2558)

ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีสถานภาพเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตาม กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภายใต้การสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มี การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดอันประกอบด้วยวิชาทั้ง 8 กลุ่มสาระโดยมี กระบวนการบริหารโรงเรียนครอบคลุมงานทั้ง 4 คือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหาร บุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550) และจัดเป็นโรงเรียนในระบบ เช่นเดียวกับรูปแบบโรงเรียนของรัฐและเอกชนทั่วไป ในส่วนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่เป็นพื้นที่การวิจัย นั้น จัดอยู่ในโครงการโรงเรียนพระปริยัติธรรมตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช กุมารี โดยทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินงาน “โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร” ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ทั้งด้านโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา อาชีพ ความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อม ปัจจุบันมีโรงเรียนและหมู่บ้านอยู่ใน โครงการกว่า 700 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ในถิ่นทุรกันดาร โดยดำเนินงานผ่านโครงการต่าง ๆ แบบบูรณาการ ใน โรงเรียนสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพฯ และมีการดำเนินการสร้างศาสนทายาท อย่างต่อเนื่อง

แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบถึงปัญหาและอุปสรรคมากมาย ทั้งระบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร อีกทั้ง เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับ ที่มีหน้าที่ส่งเสริมการศึกษาของสงฆ์โดยตรงแต่ก็ ไม่มีบทบาทเท่าที่ควรดังจะเห็นได้จาก 1) จำนวนนักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีแนวโน้มลดลงอย่าง ต่อเนื่อง เพราะผู้บวชน้อยลงหรือโรงเรียนสามัญก็มีแรงจูงใจที่ดีในการส่งเสริมการเรียนในปัจจุบัน 2) การ จัดการศึกษาในท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่ร่วมมือกัน แต่ต่างฝ่ายต่างดำเนินการ ผลคือการศึกษาพระปริยัติธรรมไม่ แพร่หลายและภิกษุสามเณรในชนบท ที่ต้องการเล่าเรียนต่างหลั่งไหลเข้าสู่เมืองใหญ่ที่เจริญกว่า 3) ด้านผู้เรียน ก็เกิดความขัดแย้งในด้านความต้องการ เพราะการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้ไม่สนองความต้องการของผู้เรียน และการเรียนพระปริยัติธรรมไม่มีการแบ่งแยกผู้เรียนตามพื้นฐานการศึกษาอายุและประสบการณ์ด้านคุณภาพ และสัมฤทธิ์ผล และมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมไม่เพียงพอที่จะสร้างพระภิกษุสามเณร ให้เป็นศาสนทายาทที่ดีได้ แต่ในขณะเดียวกัน การจัดการศึกษาอื่น ๆ นอกจากพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

และแผนกบาลี ก็ถูกมองว่า ผลิตพระภิกษุสามเณรเพื่อให้ลาสิกขา 4) ด้านนโยบายและขอบเขตของการบริการศาสนศึกษาครบถ้วน คือเน้นให้การศึกษาเฉพาะบุคคลที่อยู่วงในของพระพุทธศาสนาเท่านั้น ละเลยคนที่บวชระยะสั้น 5) ด้านประชาสัมพันธ์กับประชาชน ในปัจจุบันมองกันเพียงว่าการดำรงศาสนาคือการก่อสร้างเสนาสนะถาวรวัตถุเป็นสำคัญ ควรหันมาสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้สมดุลกันหรือมากกว่า เป็นต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน
2. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2539 รวมถึงข้อมูลสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา บทความ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนามเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน และเพื่อเสนอแนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน โดยศึกษาในแหล่งข้อมูลสถานศึกษา คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดน่าน จำนวน 6 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนนันทบุรีวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดน่าน 2) โรงเรียนวัดดอนมงคลสันติสุขวิทยา อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน 3) โรงเรียนวัดบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 4) โรงเรียนวัดราษฎร์บำรุงวิทยา ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน 5) โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน และ 6) โรงเรียนวัดปรางค์ ตำบลปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 17 รูป/คน ได้แก่ 1) ผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมจังหวัดน่าน จำนวน 1 รูป 2) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 รูป 3)

ครูผู้สอนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 8 รูป/คน 4) นักเรียนในพื้นที่การวิจัย จำนวน 2 รูป 5) สามเณรนักเรียนทุนพระราชานุเคราะห์ จำนวน 2 รูป

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัยคือการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล มีสาระสำคัญ ดังนี้ 1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา 4) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย 5) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษา 6) ปรับปรุงแก้ไข 7) นำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความงานวิจัยและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ “แนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน” เพื่อนำมาวิเคราะห์ในการนำไปสู่การสร้างแบบสัมภาษณ์ 2) ผู้วิจัยได้ขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอสัมภาษณ์ 3) นัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสัมภาษณ์ 4) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน จำนวน 16 ท่าน ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้น ผู้ศึกษาได้นำแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ 5) ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และทำการบันทึกข้อมูลโดยขออนุญาตก่อนทุกครั้ง 6) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวม เพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา มีวิธีการดังนี้ 1) นำข้อมูลการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ 2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียง 3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ 4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน พบว่า ด้านวิชาการ เน้นหนักไปที่การศึกษาพระปริยัติธรรม ขาดการบูรณาการกับวิชาความรู้สมัยใหม่ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ แผนการเรียนการสอน ขาดความยืดหยุ่น มุ่งเน้นการท่องจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ นักเรียนมีพื้นฐานทางการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการเรียนรู้ แรงจูงใจในการเรียน นักเรียนบางส่วนขาดแรงจูงใจในการเรียน

ทำให้ผลการเรียนไม่ดีปัญหาทางสังคม ด้านงบประมาณ มีงบประมาณจำกัด โรงเรียนพระปริยัติธรรมได้รับงบประมาณจากภาครัฐไม่เพียงพอ ส่งผลต่อการจัดการศึกษา กิจกรรมต่าง ๆ และสวัสดิการของบุคลากร รายได้จากค่าธรรมเนียมการศึกษาและแหล่งอื่น ๆ ยังไม่เพียงพอ ส่งผลต่อการบริหารจัดการโรงเรียน การจัดสรรงบประมาณยังไม่เหมาะสม ส่งผลให้บางส่วนของโรงเรียนได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ ด้านบุคลากร ขาดแคลนบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมขาดแคลนบุคลากร โดยเฉพาะครูพระ และจำนวนสามเณรในระบบลดลง ปัญหาความไม่ลงตัวการจัดการสามเณร หลักสูตร และเวลาเรียน ระหว่างสามัญศึกษาและสำนักศาสนศึกษา นอกจากนี้ คุณภาพของบุคลากรบางส่วนยังไม่เพียงพอ ขวัญกำลังใจของบุคลากรบางส่วนยังต่ำ และการพัฒนาบุคลากรยังไม่เพียงพอ ด้านการบริหารจัดการ ระบบบริหารจัดการบางส่วนการสื่อสารยังไม่ทั่วถึง โปร่งใส การบริหารความเสี่ยงยังไม่มี อีกทั้งผู้บริหารงานยังขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหารงาน ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป และการบริหารงานงบประมาณ เพราะความเป็นพระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บริหารงาน ยังขาดทักษะด้านการบริหารงาน ทำให้การบริหารงานยังไม่เป็นไปตามระบบของทางราชการ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน พบว่า ด้านวิชาการ ควรมีการพัฒนาหลักสูตร ทบทวนหลักสูตรปัจจุบันให้สอดคล้องกับยุคสมัย ความต้องการของสังคม และหลักธรรมวินัย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และจัดการเรียนการสอนให้ขยายวงกว้างยิ่งขึ้น (พระครูสิรินันทวิทย์, 2565) และพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง บูรณาการความรู้ทางพระพุทธศาสนากับวิชาการอื่นๆ พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ และส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และสื่อสาร ด้านงบประมาณ ควรบริหารจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ แผนการใช้จ่ายงบประมาณที่ชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ ควบคุมค่าใช้จ่ายอย่างเคร่งครัด ประหยัด มีธรรมาภิบาล จัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมาย แผนงานกิจกรรม และติดตามผล การใช้จ่ายงบประมาณอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งหารายได้เพิ่มเติม ระดมทุนจากชุมชน ญาติโยม ศิษย์เก่า รับบริจาคจากหน่วยงานต่าง ๆ จัดกิจกรรมหารายได้ ด้านบุคลากร สำหรับครู ต้องศึกษาภาระหน้าที่บทบาทของตนในการการรับผิดชอบงานสอนต้องพัฒนาความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การวัดและประเมินผล และในยุคปัจจุบันจะต้องพัฒนาเทคนิคการสอนต่างๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด มีทักษะการคิดขั้นสูง มีความสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ส่วนบุคลากร ตั้งแต่ระดับบริหารลงมาจนถึงระดับปฏิบัติการควรจะต้องพัฒนาตนเอง 2 ประการสำคัญ คือ การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยตนเอง ด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนาวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน โรงเรียนควรมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน พัฒนาระบบบริหารจัดการ ทั้งการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคล พัฒนา

ระบบบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม พัฒนาระบบบริหารการเงิน พัฒนาระบบบริหารการเงินที่มีประสิทธิภาพ ตรวจสอบได้

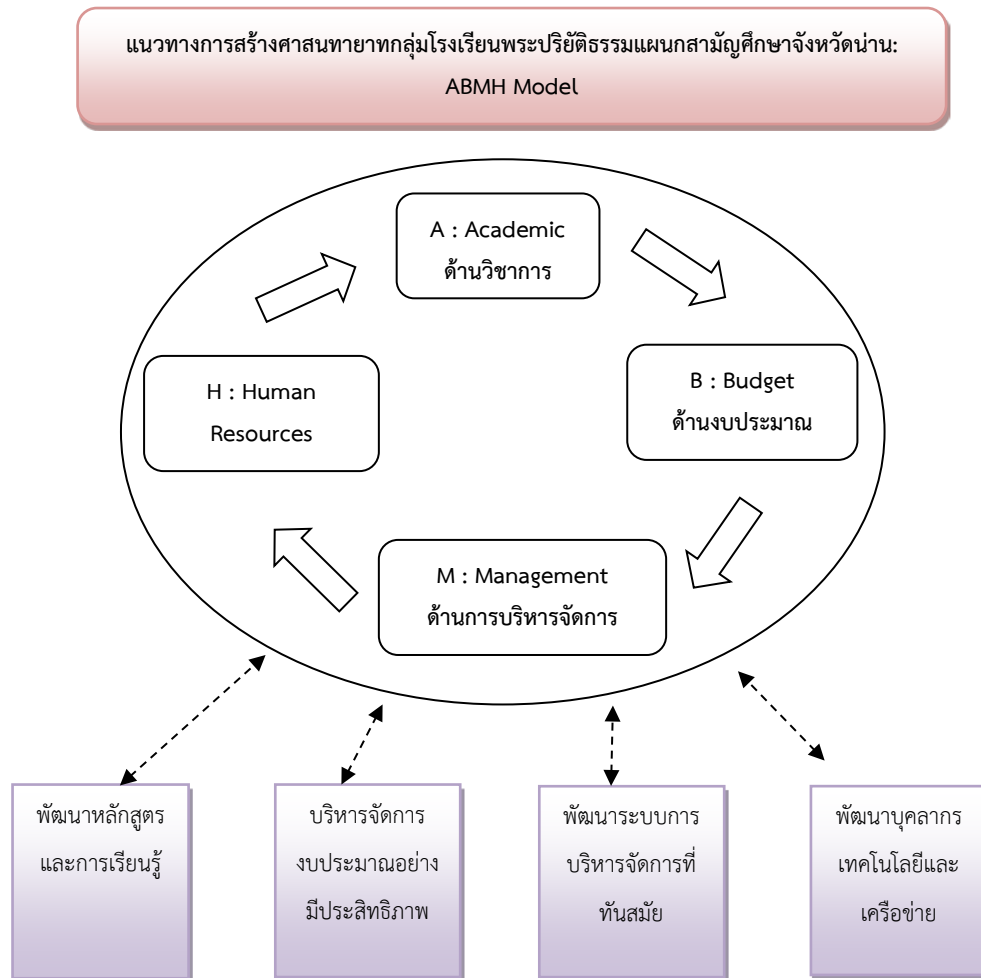
อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยที่ 1 พบว่า ผู้เรียนเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา มีความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจมีพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนมีความแตกต่าง ผู้เรียนห่างไกลครอบครัว ผู้บริหารมีความรู้ และทักษะไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการเท่าทันการเปลี่ยนแปลงและผู้บริหารมีภาระงานอื่นมากทำให้ไม่มีเวลาในการบริหารจัดการเพียงพอ ครูขาดความมั่นคง และความก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพ ขวัญและกำลังใจ ไม่ได้รับสวัสดิการและการส่งเสริมที่เหมาะสม และไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างเหมาะสมและเท่าเทียม และมีการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดภาวะสมองไหลไปหน่วยงานอื่นที่มั่นคงกว่าเดิม ระบบการบริหาร และการพัฒนาบุคลากรยังไม่เป็นระบบ และไม่มีทิศทางในการจัดการที่ชัดเจน อีกทั้งงบประมาณไม่เพียงพอ ไม่สอดคล้อง ไม่เหมาะสม กับภาระงานและรูปแบบการจัดการเรียนการสอน มีสื่อวัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ ไม่เพียงพอและไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษา ไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน และเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษายังไม่มีความทันสมัยระบบฐานข้อมูลยังไม่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ พระมหาปัญญา ปณฺญาสิริ (ลักษณะจันทร์) (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ในปัจจุบัน พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ได้รับงบประมาณจากภาครัฐในปริมาณน้อย ส่งผลให้ขาดงบประมาณในการจ้างครูเพิ่ม ครูสอนไม่เพียงพอ หนึ่งคนต้องสอนหลายวิชา อุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยมีน้อย ด้านภัตตาหารยังต้องอาศัยการบิณฑบาตเป็นหลัก จำนวนนักเรียนลดลง เพราะนักเรียนขาดเป้าหมายและแรงจูงใจในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น แนวทางแก้ไขปัญหานี้ ควรมีการนิเทศระบบการเรียนการสอนโดยให้รุ่นพี่ที่จบการศึกษาและประสบความสำเร็จมาสร้างแรงบันดาลใจให้กับรุ่นน้อง อีกทั้งโรงเรียนต้องสร้างกิจกรรมที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดให้นักเรียนสนใจการเรียนการสอน และลดปริมาณการลาออกกลางคัน และสอดคล้องกับ พระศรายุทธ วุฒิแพทย์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารบุคลากรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3.76) โดยด้านการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (3.91) และด้านการให้ค่าตอบแทน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (3.65) ปัญหาการบริหารบุคคลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.43) โดยด้านการสรรหาบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.47) และการให้ค่าตอบแทน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (3.38)

2. ผลจากการวิจัยที่ 2 พบว่า ด้านวิชาการ ต้องพัฒนา 2 ระดับคือ ระดับแรกการพัฒนาการเรียนรู้ระดับที่สองจึงค่อยเพิ่มเติมวิชาการปกติเข้าไป นอกจากสอนแล้วยังต้องดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนให้มีความสุขตามอัตภาพ นักเรียนต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านงบประมาณ ควรมีงบประมาณจาก

หลากหลายช่องทางทั้งจากงบประมาณอุดหนุนการศึกษา งบประมาณสนับสนุนจากวัด และแหล่งอื่นๆ เป็นต้น ด้านบุคลากร ตั้งแต่ระดับบริหารลงมาถึงระดับปฏิบัติการจะต้องพัฒนาตนเอง 2 ประการสำคัญ คือ การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยตนเอง ด้านการบริหารจัดการ ควรมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นระบบและพัฒนาโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน และควรมีวัสดุอุปกรณ์ หลักสูตร และเทคโนโลยี สื่อการสอน มีความพอเพียงต่อการบริการทางการศึกษาแก่ผู้เรียน สอดคล้องกับ พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภาทวโร (ศกตฺตฺนิตฺตจารุขัย) (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 คือ 1) ผลักดันให้มีพระราชบัญญัติโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 2) มีระเบียบบรรจุให้ได้รับเงินเดือนตามวุฒิการศึกษาตามพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 3) ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความตระหนักเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา 4) หน่วยงานต้นสังกัดควรแยกเงินเดือนครูออกจากค่าหัวนักเรียน และจัดสรรงบประมาณโดยแยกประเภทของงบประมาณให้ชัดเจน 5) ควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดทำแผนการเรียนรู้ 6) หน่วยงานต้นสังกัด ควรมานิเทศสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อรับทราบปัญหาและนำไปปรับปรุง 7) ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดอบรมพัฒนาครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน 8) ควรมีการจัดทำสรุปรายงานประจำปี รายงานผลการปฏิบัติโครงการเพื่อสนับสนุนงานประกันคุณภาพการศึกษา 9) ผู้บริหารโรงเรียนควรเพิ่มประสิทธิภาพด้านนวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา 10) โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ในทุกๆ ด้าน เพื่อเพิ่มจำนวนนักเรียนให้มากขึ้น และ สอดคล้องกับ พระครูสุตขยาภรณ์ (เขียวสุข) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดลำปางตามแนวพระพุทธศาสนาหลักสูตรบูรณาการ พบว่า พระภิกษุสามเณรกลุ่มทดลองที่เรียนจากหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาศาสนทายาท มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม มีความก้าวหน้าทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 14.33

องค์ความรู้ใหม่

จากผลวิจัยเรื่อง “แนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน” ผู้วิจัยค้นพบแนวทาง โดยสรุปเป็น ABMH Model ดังนี้

A หมายถึง Academic ด้านวิชาการ โดยการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ ซึ่งต้องพัฒนา 2 ระดับ คือ 1) การพัฒนาการเรียนรู้ และ 2) การดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

B หมายถึง Budget ด้านงบประมาณ โดยการบริหารจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้อง มีงบประมาณจากหลากหลายช่องทางทั้งจากงบประมาณอุดหนุนการศึกษา และแหล่งอื่นๆ

M หมายถึง Management ด้านการบริหารจัดการ โดยพัฒนาการบริหารจัดการที่ทันสมัย ซึ่ง ต้องมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน มีวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี สื่อการสอน และเครือข่ายที่มีความพอเพียง

H หมายถึง Human Resources ด้านบุคลากร โดยพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยีและเครือข่าย ซึ่ง บุคลากรทุกระดับต้องพัฒนาตนเอง 2 ประการสำคัญ คือ การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยตนเอง

สรุป

การสร้างศาสนทายาทของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน มีสภาพและปัญหาหลัก 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนยังไม่ทันสมัย สื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ไม่เพียงพอ 2) งบประมาณไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับภาระงาน 3) การบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบ 4) กลุ่มผู้เรียนเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา กลุ่มครูขาดความมั่นคงและความก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพ งานวิจัยนี้จึงสรุปแนวทางการสร้างศาสนทายาทกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่านไว้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านวิชาการ พัฒนา 2 ระดับคือ พัฒนาการเรียนรู้ด้านวิชาการ และการดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) ด้านงบประมาณ มีงบประมาณจากหลากหลายช่องทาง 3) ด้านการบริหารจัดการ มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีวัสดุอุปกรณ์ หลักสูตร เทคโนโลยี และสื่อการสอน ที่พอเพียง และ 4) ด้านบุคลากร พัฒนาบุคลากรทุกระดับตั้งแต่ระดับบริหารลงมาถึงระดับปฏิบัติการ ทั้งด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะเป็แนวทางในการนำไปพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและสร้างศาสนทายาทสืต่ออายุพระพุทธศาสนาต่อไปอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า การสร้างศาสนทายาทของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน มี 4 แนวทาง คือ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านการบริหารจัดการ 4) ด้านบุคลากร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ คณะสงฆ์จังหวัดน่านและกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมจังหวัดน่าน ควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ 1) ควรให้การดูแลด้านการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรด้วยการร่วมกันกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาทั้ง 2 แผนก ให้เป็นเอกภาพภายใต้แนวความคิดเดียวกัน การวางแผนการบริหารจัดการการส่งเสริมให้มีอัตลักษณ์เดียวกัน ร่วมคิดร่วมทำกับทุกภาคส่วน มีการกำกับติดตามโดยคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมภายใต้กรอบนโยบายของมหาเถรสมาคมและกระทรวงศึกษาธิการ 2) คณะสงฆ์จังหวัดน่านและกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมจังหวัดน่าน ควรประสานงานร่วมกับสถานศึกษาภายในแต่ละตำบลในการส่งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของทางวัดประจำปี เช่นบวชภาคฤดูร้อน โดยประชาสัมพันธ์หรือทำหนังสือถึงสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อเพิ่มจำนวนศาสนทายาทให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นหัวข้อเกี่ยวกับ

2.1 การสร้างศาสนทายาทของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดพะเยา เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ร่วมในภาพรวมและหาข้อสรุปที่ชัดเจน เพื่อขยายผลต่อไป

2.2 การสร้างศาสนทายาทของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดแพร่ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานและพัฒนาก่อสร้างศาสนทายาทให้มากขึ้น

บรรณานุกรม

- คณะทำงานยกร่างแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2558). *แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (พ.ศ.2558-พ.ศ.2562)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระครูสุตยาภรณ์ (เขียวสุข). (2561). *รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนา*. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสิรินันทวิทย์. (2565). *ผู้อำนวยการโรงเรียนนันทบุรีวิทยา*. สัมภาษณ์. 12 ตุลาคม.
- พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภทฺทวโส (ศักดิ์นิติจารุชัย). (2557). *การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปัญญา ปณฺญาสิริ (ลักษณะจันทร์). (2557). *ประสิทธิผลการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรายุทธ วุฒิแพทย์. (2558). *การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำทางการศึกษา: มหาวิทยาลัยสยาม.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ และพระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2542). *การพัฒนาและศักยภาพทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2548). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2550). *แนวทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ: กองพุทธศาสนศึกษา ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม.